

Systemy operacyjne

Lista zadań nr 3

Na zajęcia 30–31 października 2018

Należy przygotować się do zajęć czytając następujące rozdziały książek:

- Tanenbaum (wydanie czwarte): 2.1, 10.3, 11.4
- Stallings (wydanie dziewiąte): 3.1 – 3.4, 4.1, 4.4, 4.6

UWAGA! W trakcie prezentacji należy być gotowym do zdefiniowania pojęć oznaczonych **wytluszczoną** czcionką.

Zachęcamy do przeprowadzania dodatkowych eksperymentów związanych z treścią zadań i dzieleniem się obserwacjami z resztą grupy. Proszę najpierw korzystać z podręcznika systemowego (polecenia `man` i `apropos`), a w razie potrzeby sięgać do zasobów Internetu. Głównym podręcznikiem do zajęć praktycznych jest „*The Linux Programming Interface: A Linux and UNIX System Programming Handbook*”. Należy zapoznać się z treścią §2 w celach poglądowych, a resztę książki czytać w razie potrzeby. Bardziej wnikliwe wyjaśnienia zagadnień można odnaleźć w książce „*Advanced Programming in the UNIX Environment*”.

Zadania wymagające użycia rzutnika, oznaczenie **(P)**, należy starannie przygotować w domu – najlepiej w postaci pliku tekstowego z listą poleceń do wykonania i komentarzami. Każde zadanie należy mieć właściwie przygotowane do prezentacji przed zajęciami. W przypadku zbędnego przeciągania czasu odpowiedzi ze względu na problemy techniczne prowadzący ma prawo skreślić zadanie i postawić jeden punkt ujemny.

Wskazówka: Przygotuj skrypt, który z użyciem programu `xrandr`¹ ustawi rozdzielczość ekranu wbudowanego na 1024×768 i sklonuje go na zewnętrzne złącze VGA lub HDMI. Dla programu terminala należy wybrać dużą czcionkę (około 32 wierszy w trybie pełnoekranowym), białe tło i czarny kolor pierwszoplanowy. Starannie przetestuj swoją konfigurację przed zajęciami!

Zadanie 1. Na podstawie rysunku 4.15 z §4.6 przedstaw **stany procesu** w systemie *Linux*. Jakie akcje lub zdarzenia **synchroniczne** i **asynchronicznych** wywołują zmianę stanów? Kiedy proces opuszcza stan **zombie**? Wyjaśnij, które przejścia mogą być rezultatem działań podejmowanych przez: jądro systemu operacyjnego, kod sterowników, proces użytkownika albo administratora.

Zadanie 2. Wyjaśnij różnice w tworzeniu procesów w systemie *Linux* i *WinNT* (§11.4.3). W jaki sposób klonowanie procesów może być użyteczne z punktu widzenia projektanta oprogramowania? Naszkicuj przebieg akcji podejmowanych przez jądro w trakcie obsługi funkcji **fork** i **exec**. Na czym polega optymalizacja implementacji klonowania procesów z użyciem mechanizmu **kopiowania przy zapisie** (ang. *copy-on-write*)?

Zadanie 3. Jaką rolę pełnią **sygnały** w systemach uniksowych? W jakich sytuacjach jądro wysyła sygnał procesowi? Kiedy jądro **dostarcza** sygnały do procesu? Co musi zrobić proces by **wysłać sygnał** albo **obsłużyć sygnał**? Których sygnałów nie można **zignorować** i dlaczego? Podaj przykład, w którym obsłużenie sygnału SIGSEGV lub SIGILL może być świadomym zabiegiem programisty.

Zadanie 4 (P). Uruchom program «xeyes» po czym użyj na nim polecenia «kill», «pkill» i «xkill». Który sygnał jest wysyłany domyślnie? Przy pomocy kombinacji klawiszy «CTRL+Z» wyślij «xeyes» sygnał «SIGSTOP», a następnie wznów jego wykonanie. Przeprowadź inspekcję pliku «/proc/\$PID²/status» i wyświetl **maskę sygnałów** zgłoszonych procesowi (ang. *pending signals*). Pokaż jak będzie się zmieniać, gdy będziemy wysyłać wstrzymanemu procesowi po kolei: «SIGUSR1», «SIGUSR2», «SIGHUP» i «SIGINT». Co opisują pozostałe pola pliku «status» dotyczące sygnałów? Który sygnał zostanie dostarczony jako pierwszy po wybudzeniu procesu?

¹<https://wiki.archlinux.org/index.php/xrandr>

²Zastąp \$PID identyfikatorem uruchomionego procesu!

Zadanie 5 (P). W systemach uniksowych wszystkie procesy są związane relacją **rodzic-dziecko**. Uruchom polecenie «ps -eo user,pid,pgid,tid,pri,stat,wchan,cmd». Na wydruku zidentyfikuj **identyfikator**, **grupę**, **rodzica** oraz **właściciela** procesu. Kto jest rodzicem procesu init? Wskaż, które z wyświetlonych zadań są **wątkami jądra**. Jak jest znaczenie poszczególnych znaków w kolumnie STAT? Wyświetl drzewiastą reprezentację **hierarchii procesów** poleceniem pstree – które z zadań są wątkami?

Zadanie 6 (P). Do czego służy system plików **proc**³ w systemie *Linux*? Zaprezentuj zawartość przestrzeni adresowej **X-serwera**⁴ wyświetlając plik «/proc/\$PID/maps», po czym zidentyfikuj w niej poszczególne **zasoby pamięciowe** – tj. stos, stertę, **segmenty programu**, **pamięć anonimową**, **pliki odwzorowane w pamięć**. Nie zapomnij wyjaśnić znaczenia kolumn wydruku!

Zadanie 7 (P). Używając programu «lsof» wyświetl **zasoby plikopodobne** podpięte do procesu przeglądarki «firefox». Wyjaśnij znaczenie poszczególnych kolumn wykazu, po czym zidentyfikuj **pliki zwykłe**, **katalogi**, **urządzenia**, **gniazda** (sieciowe lub domeny uniksowej) i **potoki**. Przekieruj wyjście z programu «lsof», przed i po otwarciu wybranej strony, odpowiednio do plików «before» i «after». Czy poleceniem «diff -u before after» jesteś w stanie zidentyfikować nowo utworzone połączenia sieciowe?

Zadanie 8 (P). Uruchom⁵ polecenie «find /etc» pod kontrolą programu **strace**⁶. Co pojawia się na wyjściu programu? Następnie podłącz się do istniejącego procesu (np. edytora tekstowego) i pokaż jak interakcja z programem wymusza komunikację z jądrem systemu. Jak śledzić aplikacje złożone z wielu procesów lub wątków? Jak zliczyć ilość wywołań systemowych, które wykonał proces w trakcie swego wykonania? Jak obserwować wyłącznie pewien podzbiór wywołań systemowych, np. open, read i write?

---

³<http://www.tldp.org/LDP/Linux-Filesystem-Hierarchy/html/proc.html>

⁴https://en.wikipedia.org/wiki/X_Window_System

⁵Konfiguracja systemu może wymagać użycia polecenia «sudo» do uruchomienia programów śledzących.

⁶<http://man7.org/linux/man-pages/man1/strace.1.html>